

כאן מתגורר יהודי

Category: בא, שמות

בני ישראל לא משנים את שמם, לא מחליפים את לבושם, וכולם במצרים יודעים לזהות יהודי. מצד שני חז"ל מספרים שהם עבדו אלילים. אלא שלצד ירידתם הרוחנית, נותרו היהודים שונים ובולטים מהסביבה המצרית, ובכך הפגינו את מוצאם היהודי בצורה פומבית וייחודית.

למה 'פסח'?

פסח [?] השם של החג הזה הוא לכאורה שם מוזר. אם היו שואלים אותנו מהו השם המתאים והנכון לכנות את החג הזה, היינו מן הסתם בוחרים ב"חג הגאולה" כי אז נגאלו אבותינו ממצרים, או כמו שאומרים בתפילה: "חג המצות" או "חג האביב". מדוע החג נקרא 'פסח'?

הרי השם 'פסח' מזכיר רק פרט קטן בגאולת מצרים, שבשעה שה' עבר להכות בארץ מצרים [?] הוא דילג על הבתים שבהם היה דם על המשקוף ועל שתי המזוזות ולא היכה בו. לכאורה זהו פרט טכני בלבד, ומדוע כל החג נקרא דווקא על שם הפרט הזה.

ובכלל, בואו ננסה להבין מדוע היה חשוב כל-כך לקב"ה שימרחו דם על המשקוף, ושכך יינצלו ישראל מלמות. והרי לפניו נגלו כל התעלומות, וכי הוא צריך סימן על מנת לדעת היכן נמצא בית יהודי? מדוע לא היה מספיק לשחוט את השה שהיה האליל המצרי, אלא גם למרוח את המשקוף והמזוזות בדם?!

כשקוראים במדרשים על יציאת מצרים מגלים סתירה ברורה: כל ילד לומד ב'חדר' את המדרש הידוע שעם ישראל זכה לצאת ממצרים בזכות שלשה דברים "שלא שינו את שמם את לשונם ואת לבושם", כלומר, שבני ישראל במצרים היו להם את אותם שמות שאתם הם הגיעו למצרים, והם המשיכו לקרוא לילדיהם באותם שמות "ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין".

על דרך זה הם גם לא שינו את לשונם [?] הם דיברו בלשון הקודש. ולא שינו את לבושם, פשוט הלכו עם לבוש יהודי, אולי 'שטריימל' או משהו על דרך זה (ראה אג"ק חט"ו עמ' ל"ו, קיז).

יש להבין: כשמגיעים לפרשתנו מגלים שעם ישראל לא היה במצב כל-כך מזהיר, אלא להיפך, כמו שרש"י אומר על הפסוק "והיה לכם למשמרת" [?] "היה ר' מתיא בן חרש אומר [?] לא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנאמר ואם ערום ועריה ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה [?] והיו שטופין באלילים [?] משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מצוה" (י"ב, ו').

מהרש"י הזה, ועוד יותר ממה שמפורש באריכות במדרשים משמע, שעם ישראל במצרים היה

רחוק מאד מקיום מצוות, ואפילו את המצווה היחידה שהייתה להם [?] מילה, גם אותה (חוץ משבט לוי) הם לא קיימו. מיד אחרי שאחרון השבטים נפטר שזה היה לוי הם הפסיקו לקיים את מצוות מילה, ובנוסף לזה, כטבע העולם הם התחילו להתבולל בתוך מצרים, נהגו כמותם ולמדו לעבוד את העבודה הזרה שלהם.

יתרה מזו, אומר רש"י: ש"היו שטופין באלילים", ועד כדי כך שהשטן קטרג על ישראל ואמר "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה" [?] כולם אותו הדבר. ובנוסף לזה היו כאלו שלא האמינו בגאולה כלל ולא רצו כלל לצאת ממצרים, כמו שרש"י אומר בקשר למכת חושך "ולמה הביא עליהם חשך שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת" (י, כב).

בפרט על פי המבואר בחסידות שהם היו שקועים במ"ט שערי טומאה בדרגא הכי נחותה שיכולה להיות, ואילו לא הוציא הקב"ה את ישראל באותו הרגע [?] כבר לא היה את מי להוציא [?] כי היהודים היו מתחרטים ולא היו רוצים לצאת.

לכן אומר רש"י על הפסוק "בעצם היום הזה" - "כיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין" (י"ב, מ"ג) (ראה אג"ק כ"ב עמ' תל"ג), וכמו שהקב"ה אומר בפרשת שמות "וארד להצילו", מכיוון שהם היו שקועים עמוק בטומאת מצרים. הרי מכל הנ"ל ברור שהם היו רחוקים מאד מהקב"ה, ואם-כן לכאורה זוהי סתירה גמורה למדרש ההוא שלא שינו לבושם ולשונם.

עם של חריגים [?]

את התשובה לשאלה קיבלתי בווידיאו של "תורת חיים" שהתפרסם לפני כמה שנים.

יהודי אחד מספר שם שהוא למד בישיבה ליטאית בשנות הששים במנהטן, ושם נהגו כל התלמידים לגלח את זקנם. מאחר והוא היה מקורב קצת לחב"ד הוא רצה לגדל זקן, אולם הוריו ומוריו התנגדו לכך בתוקף בתואנה שהיא יראה 'היפ'. עיקר תנועת ה'היפ' הייתה במנהטן והוא עלול היה להראות כמותם. הלה החליט לשאול את הרבי על כך. באותה תקופה יכלו להתקבל ליחידות פרטית בהיכלו של הרבי והוא בא לשאול מה עליו לעשות. היה זה בתקופת יו"ד שבט ובתורה קראו את הפרשיות של יציאת מצרים.

הרבי אמר לו: הרי אתה מכיר את המדרש ש"לא שינו את שמם לבושם ולשונם", אולם יחד עם זאת כתוב שהם היו עובדי עבודה זרה. כיצד אפוא מסתדרים שני הדברים ביחד?!

אלא [?] אמר לו הרבי [?] בוא ניקח לדוגמא את ההיפ'ס ונתבונן מה שמות המנהיגים שלהם: אייב הופמן או לפני זה ה"ביטניקס": אלאן גינזבורג ועוד, שהיו שמות יהודיים. זהו לא שינו את שמם. גם בלבוש [?] כיצד הם לבושים? לא כמו כל אדם אחר אלא בצורה לא רגילה ולא שגרתית עד שכל אחד יכול להבחין ממרחקים שזהו 'היפ'. כך גם בלשונם [?] אף-על-פי שהם דוברים אנגלית, אולם יש להם 'ז'ארגון' משלהם והם פיתחו קודים משלהם, ואם-כן, הם שונים מכל גוי אמריקאי

אחר בכל שלושת המאפיינים, בשמם, לשונם ולבושם.

לאחר מכן אמר לו הרבי: בשנות השלושים אם אמרת על מישהו שהוא סוציאליסט ☒ כולם אמרו שהוא בטח יהודי; בשנות הארבעים, אם אמרת על מישהו שהוא קומוניסט, כולם אמרו שהוא בוודאי יהודי; בשנות הששים אמרת 'היפיס' מיד יגידו שזה בוודאי היהודים שהביאו את הצרה הזאת. אם-כן, גם ה'היפיס' ראויים לגאולה ביחד עם כלל ישראל, כי גם הם מבדילים את עצמם משאר האנשים וכולם יודעים שהם יהודים.

מה שלמדתי מהסיפור הזה הוא שיהודי לא חייב ללכת דווקא עם ציציות בחוץ ושטריימל לראשו, אלא אפילו אם הוא מבצע דבר מטורף שמבדיל אותו בפועל מהחברה הכללית והכל יודעים שהוא יהודי, זה כבר דבר חיובי. זהו הפירוש שלא שינו את שמם לבושם ולשונם. הם באמת עבדו עבודה זרה, ולא עשו ברית מילה, אבל הם היו לבושים אחרת משאר המצריים. לאו דווקא שהם לבשו את אותו סטייל של בגדים שהסבא שלהם יעקב לבש בירידתו למצרים, אבל הבגדים היו כאלו שכולם ידעו שהם היהודים, כמו שבשנות הששים כולם ידעו שחלק גדול מה'היפיס' הם יהודים.

תהיה שונה, תהיה יהודי!

גם היום יש חזות יהודית ויש חזות דתית. אדם שלובש בגדים שחורים של דתיים ☒ הכל יודעים שהוא דתי. אבל מה שמצפים מיהודי זה לאו דווקא שילבש כובע שחור אלא שתהיה לו חזות יהודית, שכולם בסביבתו יכירו בעובדה שהוא יהודי; זה יכול להיות על ידי ענידת שרשרת עם מגן דוד או 'ח' וכדומה, או על-ידי אכילת געפליטע פיש במסעדה או "מצה באל סופ" ☒ מרק עם קניידאלאך. כל אחד שיעבור על ידו יכיר מיד שזהו יהודי. זה עשוי לקרות בהרבה צורות, כל אחד לפי ענינו.

אבל מה שצריך זה לא להתבייש לצבוע את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ולהראות את הזהות שלנו ברשות הרבים (לדעת הרמב"ם. אולם לרש"י הדם נמרח בפנים), אם על-ידי שמדברים בעברית או באידיש בין אנשים אחרים, או בכל צורה אחרת.

כאן לא מדובר על חזות דתית אלא על זהות יהודית. ולכן החג נקרא "חג הפסח" כי העניין הזה של מריחת הדם היה חשוב ביותר להקב"ה, שכן הם לא התביישו ולא הסתירו את יהדותם בריש גלי.